

PANDEMİLERDE GERİATRİK SAĞLIK

Editörler

Öğr. Gör. Dr. Elif AYDIN

Öğr. Gör. Özgün BELEN

Hipokrat
Yayıncılık

© 2024 PANDEMİLERDE GERİATRİK SAĞLIK

ISBN: 978-625-6169-04-3

Tüm hakları saklıdır. 5846 ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri yasası gereği; bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Hipokrat Yayınevi'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bölümler içinde kullanılan resim ve bilgilerin sorumluluğu o bölümün yazar(lar)ına aittir.

Editörler

Öğr. Gör. Dr. Elif AYDIN

Öğr. Gör. Özgün BELEN

Yayıncı

Hipokrat Yayınevi

Grafik-Tasarım

Hipokrat Grafik Tasarım

Baskı - Cilt

Ankara Özgür Matbaacılık Basım Yayın Dağ. San. Tic. A.Ş.

1250 Cadde No: 25 Ostim OSB Yenimahalle / Ankara

Hipokrat
Yayıncılık

Süleyman Sırrı Cad. No:16/2 Sıhhiye
Tel: (0312) 433 03 05 - 15 ANKARA
www.hipokratkitabevi.com

Önsöz

iii

Değerli Okurlarımız,

Pandemiler, tarih boyunca insanlık üzerinde derin izler bırakmış, toplumları birçok yönden etkilemiştir. Özellikle yaşlı bireyler, bu süreçlerden çok daha fazla etkilenmişlerdir. “PANDEMİLERDE GERİATRİK SAĞLIK” adlı bu eser, pandemilerin geriatrik bireyler üzerindeki biyopsikososyal etkilerini kapsamlı bir biçimde ele almayı amaçlamaktadır.

Kitabın ilk bölümü, pandeminin geçmişini ve bugünkü etkilerini inceleyerek okuyucuyu bu önemli konuya hazırlamaktadır. Takip eden bölümler, geriatrik bireylerin fiziksel aktivite düzeylerinden kognitif işlevlerine, oral hijyen alışkanlıklarına kadar çok geniş bir etki yelpazesini gözler önüne sermektedir. Her bir bölüm, uzmanların derinlemesine araştırmalarına dayanmaktadır ve mevcut literatüre önemli katkılarda bulunmaktadır.

Bu kitap, sağlık profesyonelleri, akademisyenler ve konuya ilgi duyan herkes için bir kaynak niteliği taşımaktadır. Pandemilerin, yalnızca fiziksel sağlık değil, aynı zamanda psikolojik, sosyal ve fonksiyonel sağlık üzerindeki etkilerini anlamak, geriatrik sağlık hizmetlerinin gelişimi açısından kritik öneme sahiptir.

Kitabın hazırlanmasında emeği geçen tüm yazarlarımıza, editörlerimize ve katkıda bulunan herkese teşekkür ederiz. Umuyoruz ki bu kitap, pandemilerin geriatrik bireyler üzerindeki etkilerini anlamanızı sağlayacak, bu alanda daha fazla araştırmaya ilham verecek ve yaşlı bireylerin sağlığını koruma çabalarına katkıda bulunacaktır.

Saygılarımızla,

Elif AYDIN

Özgün BELEN

Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi

Tavşanlı Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

Katkıda Bulunanlar

Editörler

Öğr. Gör. Dr. Elif AYDIN

Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Tavşanlı Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, Kütahya
Orcid No: 0000-0003-0877-453X

Öğr. Gör. Özgün BELEN

Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Tavşanlı Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Terapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Kütahya
Orcid No: 0000-0003-2997-7854

Yazarlar

Öğr. Gör. Aslıhan YENİYAPI

Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Tavşanlı Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, Kütahya
Orcid No: 0000-0002-0105-9229

Öğr. Gör. Burak ASLAN

Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Tavşanlı Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Terapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Kütahya
Orcid No: 0000-0002-1791-3303

Öğr. Gör. Dr. Büşra TERZIOĞLU

Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Tavşanlı Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Dişçilik Hizmetleri Bölümü, Kütahya
Orcid No: 0000-0002-8534-6718

Öğr. Gör. Büşra TÜRKÖĞLU

Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Tavşanlı Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, Kütahya
Orcid No: 0009-0008-5273-8353

Dr. Öğr. Üyesi Eda İZGİ

Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Tavşanlı Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Dişçilik Hizmetleri Bölümü, Kütahya
Orcid No: 0000-0003-2879-7798

Öğr. Gör. Dr. Elif AYDIN

Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Tavşanlı Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, Kütahya
Orcid No: 0000-0003-0877-453X

Dr. Öğr. Üyesi Hakan AKKAN

Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Tavşanlı Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Terapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Kütahya
Orcid No: 0000-0001-7920-1128

Öğr. Gör. Mehmet Fatih SANVER

Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Tavşanlı Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Terapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Kütahya
Orcid No: 0000-0002-8795-6739

Öğr. Gör. Okan ÜZER

Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Tavşanlı Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Terapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Kütahya
Orcid No: 0000-0003-2375-9207

Öğr. Gör. Ömer Faruk DEMİR

Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Tavşanlı Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, Kütahya
Orcid No: 0000-0003-3945-2832

Öğr. Gör. Özgün BELEN

Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Tavşanlı Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Terapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Kütahya
Orcid No: 0000-0003-2997-7854

Öğr. Gör. Sevgi KADIHANOĞLU

Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Tavşanlı Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, Kütahya
Orcid No: 0000-0002-5192-9464

Öğr. Gör. Dr. Şeyma EKEN

Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Tavşanlı Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Dişçilik Hizmetleri Bölümü, Kütahya
Orcid No: 0000-0002-9043-5491

Öğr. Gör. Zeynep Sena NAMAZ

Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Tavşanlı Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Terapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Kütahya
Orcid No: 0000-0002-4897-378X

İçindekiler

ix

Bölüm 1

Pandeminin İzinde: Dünü, Bugünü ve Yarını 1

ELİF AYDIN

Pandemi Nedir?	1
Pandemilerin Tarihsel Arka Planı ve Önceki Örnekler	2
Atina Vebası	2
Antonin Vebası	3
Kara Ölüm (Veba)	3
Kolera Salgınları	5
İspanyol Gribi	6
Diğer Grip Pandemileri	6
Şiddetli Akut Solunum Yolu Sendromu (SARS)	7
Domuz Gribi (H1N1/09) Pandemisi	7
Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS)	7
Ebola	8
Günümüz COVID-19 (SARS-CoV-2) Pandemisi	8
Gelecekteki Pandemiler ve Mikrobiyolojik Hazırlık	8

Bölüm 2

Pandemilerin Geriatrik Bireylerde Biyopsikososyal Etkisi 11

ASLIHAN YENİYAPI

Giriş	11
Pandemide Geriatrik Süreç	11
Pandeminin Geriatrik Bireylerde Biyolojik Etkisi	13
Pandeminin Geriatrik Bireylerde Psikolojik Etkisi	14
Pandeminin Geriatrik Bireylerde Sosyal Etkisi	15
Pandeminin Geriatrik Bireylerde Ekonomik Etkisi	16
Sonuç	16

Bölüm 3**Pandemi ve Geriatrik Bireylerde Görülen Kas-İskelet Sistemi Değişiklikleri.....19****OKAN ÜZER**

Giriş.....	19
Yaşlanma ile Meydana Gelen Değişiklikler.....	20
Kas İskelet Sisteminde Görülen Değişiklikler	21
Sonuçlar	29

Bölüm 4**Pandemi ve Geriatrik Bireylerde Fiziksel Aktivite33****BURAK ASLAN**

Giriş.....	33
Fiziksel Aktivite ve Sağlık	34
Kardiyovasküler Sistem ve Hastalıklar	34
Diyabet	35
Obezite	35
Kanser	35
Osteoporoz ve Düşme	36
Psikoloji ve Bilişsel Yetenekler	36
Sarkopeni ve Kırılganlık.....	36
Yaşlılarda Sağlığın Korunması ve Geliştirilmesi İçin Egzersiz Türleri	36
Aerobik Egzersiz	37
Direnç Egzersizi	38
Denge Egzersizi	38
Esneklik Egzersizi	38
Pandemi Döneminde Fiziksel Aktivite	38
Egzersiz Riskleri	39
Sonuç	39

Bölüm 5**Pandemilerin Geriatrik Bireylerde Kardiyorespiratuar Uygunluk Üzerine Etkileri.....45****MEHMET FATİH SANVER**

Fiziksel Aktivite ve Kardiyorespiratuar Uygunluk Nedir?	45
Fizyolojik Yaşlanmanın Kardiyorespiratuar Uygunluğa Etkileri Nelerdir?	46
Solunum Sistemi.....	47
Kardiyovasküler Sistem.....	47
Pandemilerin Kardiyorespiratuar Uygunluğa Etkileri Nelerdir?.....	48
Öneriler	50

Bölüm 6**Pandemilerin Geriatrik Bireylerde Kırılganlığa Etkisi.....53****HAKAN AKKAN**

Giriş.....	53
Geriatrik Bireylerde Kırılganlık.....	53
Kırılganlığın Tanımı.....	53
Kırılganlığın Epidemiyolojisi.....	54
Kırılganlığın Patofizyolojisi.....	54
Pandemi ve Kırılganlık.....	55
Karantina.....	55
Sağlık Hizmetindeki Aksaklıklar.....	56
Fiziksel İnaktivite.....	56
Sarkopeni.....	56
Malnütrisyon.....	57
Yorgunluk.....	57
Düşmeler.....	58
İnflamasyon.....	58
Kardiyovasküler Hastalık.....	58
Nörobilişsel Etkilenim.....	59
Hızlanmış Yaşlanma.....	59
Sonuç.....	60

Bölüm 7**Pandemilerin Geriatrik Bireylerde Denge ve Düşmeye Etkisi65****ZEYNEP SENA NAMAZ**

Giriş.....	65
Geriatrik Bireylerde Denge Patofizyolojisi: Yaşlanmanın Etkileri.....	65
Duyusal Sistemlerde Bozulma.....	66
Motor Sistemde Bozulma.....	66
Sinir Sisteminde Bozulma.....	67
Pandeminin Etkileri: Denge Bozuklukları ve Fiziksel İnaktivitenin Rolü.....	67
Düşme: Geriatrik Bireyler ve Pandemi.....	68
Düşmenin Nedenleri.....	69
Düşmenin Risk Faktörleri.....	69
Geriatrik Bireylerde Düşme Sıklığı.....	69
Düşme Olasılığına Etki Edebilecek Faktörler.....	70
Düşme Korkusu.....	71
Düşmenin Potansiyel Sonuçları.....	71
Öneriler.....	72

Bölüm 8**Pandemilerin Geriatrik Bireylerde Kognitif Fonksiyonlara, Katılım ve Yaşam Kalitesine Etkisi75****ÖZGÜN BELEN**

Giriş.....	75
Biliş	75
Katılım	76
Yaşam Kalitesi.....	77
Pandemiler ve Geriatrik Bireylerin Bilişsel Fonksiyonlarına Etkileri	79
Pandeminin Bilişsel İşlevler Üzerine Dolaylı Etkileri.....	80
Pandeminin Bilişsel İşlevler Üzerine Doğrudan Etkileri	84
İleri Yaştaki Bireylerin Pandeminin Bilişsel Etkilerinden Korunmaları	86
Sosyal Bağlantıların Devam Ettirilmesi	86
Rekreasyonel Aktivitelerin Devam Ettirilmesi	87
Fiziksel Aktivitelerin Devam Ettirilmesi	87
Özet.....	87

Bölüm 9**Pandemilerin Geriatrik Bireylerin Oküpyonel Dengesine Etkisi.....91****ÖZGÜN BELEN**

Giriş.....	91
Oküpyasyon.....	91
Oküpyonel Denge	92
Oküpyasyon ve Oküpyonel Dengenin Sağlıkla İlişkisi	93
Yaşlılık ve Oküpyonel Denge	94
Pandeminin Etkisi	95
Neler Yapılabilir?	96
Sonuç	97

Bölüm 10**COVID-19 Pandemisinin Geriatrik Bireylerin Oral Hijyen Alışkanlıklarına Etkisi99****BÜŞRA TERZİOĞLU • ŞEYMA EKEN**

Giriş.....	99
Oral Hijyen Uygulamaları ve Pandeminin Etkisi	100
Diş Fırçası.....	100
Ara Yüz Temizliği	101
Diş Macunu	101
Dil Kazıyıcıları	102

Oral İrrigatör	102
Gargaralar.....	102
Pandemide Oral Hijyen Uygulamalarına Yönelik Öneriler	103
COVID-19'un Oral Hijyen Alışkanlıkları İlişkisi Üzerine Literatür Taraması	104
Sonuç	107

Bölüm 11

Pandemilerin Geriatrik Hastaların Dental Tedaviye Erişimine Etkisi ve Risk Yönetimi 111

ŞEYMA EKEN • EDA İZGİ

Tanım	111
Pandemide Geriatrik Hastalarda Dental Tedavi	112
Pandemide Geriatrik Hastaların Dental Tedaviye Erişime Etkisi	112
Pandemide Geriatrik Hastaların Dental Tedavilerinde Risk Yönetimi	113
Sonuç	122

Bölüm 12

COVID-19 Pandemisinin Geriatrik Hastaların Oral Kaviteleeri Üzerine Etkileri..... 127

EDA İZGİ • BÜŞRA TERZİOĞLU

Giriş.....	127
COVID-19'un Oral Bulguları.....	128
Aft Benzeri Lezyonlar	128
Herpetiform/Zosteriform Lezyonlar	129
Ülser ve Erozyon	129
Beyaz/Kırmızı Plaklar	129
Eritema Multiforme (EM) Benzeri Lezyonlar	129
Anjina Büllöza Benzeri Lezyonlar	130
Melkerson-Rosenthal Sendromu	130
Atipik Sweets Sendromu.....	130
Kawasaki Benzeri Hastalık	130
Nekrotizan Periodontal Hastalık.....	130
Veziküller ve Püstüller	130
Peteşiler	131
Spesifik Olmayan Lezyonlar (Mukozitis).....	131
Postinflamatuvar Pigmentasyon	131
Sonuç	131

Bölüm 13**Pandemi ve Geriatrik Popülasyonda İşitme Kaybı.....135****BÜŞRA TÜRKÖĞLU**

Yaşa Bağlı İşitme Kaybı	135
COVID-19 ve İşitme Kaybı	136
COVID-19'a Bağlı İşitme Kaybı Potansiyel Patofizyoloji ve Mekanizmalar	137
COVID-19'un Geriatrik Popülasyonda İşitme Kaybı Üzerindeki Etkisi	139
Pandeminin İşitme Kayıplı Geriatrik Popülasyondaki Etkileri	140
Sonuç	141

Bölüm 14**Pandemi Döneminde Geriatrik Koklear İmplant Kullanıcılarında Yaşam Kalitesi ve İşitsel Rehabilitasyon Yöntemleri.....143****SEVGİ KADIHANÖĞLU**

Giriş.....	143
İşitme Kaybı.....	143
Koklear İmplant.....	144
Geriatrik Koklear İmplantasyon	146
Pandemi Döneminde Koklear İmplant Kullanıcılarının Karşılaştığı Zorluklar	147
Pandemi Döneminde Geriatrik Koklear İmplant Kullanıcılarında Yaşam Kalitesi	148
Pandemi Döneminde Geriatrik İşitsel Rehabilitasyon Uygulamaları	151
Sonuç	153

Bölüm 15**Pandeminin Geriatrik Bireylerde Vertigo ve Vestibüler Sistem Üzerine Etkileri.....157****ÖMER FARUK DEMİR**

Denge Sisteminin Dinamiği.....	157
Vizüel Sistem	157
Vestibüler Sistem	158
Somatosensöriyel Sistem.....	158
Vertigo'yu Anlamak	159
Vertigonun Sınıflandırılması.....	159
Geriatrik Bireylerde Vertigo	160
Geriatrik Bireylerde Dengenin Patofizyolojisi.....	161
Vizüel Sisteminde Yaşa Bağlı Değişiklikler	161
Propriyosepsiyon ve Yaşa Bağlı Değişiklikler.....	162
Vestibüler Sistem ve Yaşa Bağlı Değişiklikler	162

Pandeminin Vestibüler Sisteme Etkileri.....	164
COVID-19 ve Vestibüler Nörit.....	164
COVID-19 ve Labirentit.....	165
COVID-19 ve Benign Paroksizmal Pozisyonel Vertigo	165
COVID-19 Hastalığı Sonrası Vestibüler Belirtiler	166
Pandeminin Vertigo Üzerine Olan Etkileri	166
Vestibüler Disfonksiyon	167
Serebrovasküler Komplikasyonlar	167
Nörodejeneratif Bozukluklar	168
İlaç Kullanımı ve Polifarmasinin Etkisi.....	168
Psikolojik Faktörler.....	169
Geriatric Bireylerde Vertigonun Önlenmesine Yönelik Yaklaşımlar.....	170
Tele-Tıp ve Uzaktan Konsültasyon	170
Vestibüler Rehabilitasyon Terapisi (VRT)	170
Farmakolojik Yaklaşım.....	171
Denge ve Düşmeyi Önleme Egzersizleri.....	172
Hasta Eğitimi	172
Sonuç	173

